

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : [підручник] / Бацевич Ф. С. – Київ: Видавничий центр „Академія”, 2004. – 344 с.
2. Рахманова Н. И. Фразеология в контексте средневековой этики / Н. И. Рахманова // Реализация междисциплинарной парадигмы в различных типах текста. – Москва, 2002. – Вып. 465. – С. 116-127.
3. Lexer M. Mittelhochdeutsches Wörterbuch / Matthias Lexer. – Leipzig: S. Hirzel Verlag, 1974. – 504 S.
4. Röhrich L. Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten: Digitale Bibliothek [Електронний ресурс] / Lutz Röhrich. – Berlin: Directmedia Publishing GmbH, 2000. – Bd. 42 (CD-ROM). – 7424 S. – Systemvoraussetzungen: PC ab 486; 16 Mb RAM; CD-ROM Windows 95/98/ME/NT/2000.

REFERENCES

1. Batsevych, F. S. (2004). Osnovy komunikatyvnoyi lnhvistyky. [Basics of communicative linguistics]. Kyiv: Vydavnychyu tsentr „Akademiya”.
2. Rakhmanova, N. I. (2002). Frazeologiya v kontekste srednevekovoy etiki // Realizatsiya mezhdistsiplinaroy paradigmy v razlichnykh tipakh teksta. [Phraseology in the context of medieval ethics // Implementation of interdisciplinary paradigm in various types of text]. Moscow.
3. Lexer, M. Mittelhochdeutsches Wörterbuch / Matthias Lexer. – Leipzig: S. Hirzel Verlag, 1974. – 504 S.
4. Röhrich, L. Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten: Digitale Bibliothek [Електронний ресурс] / Lutz Röhrich. – Berlin: Directmedia Publishing GmbH, 2000. – Bd. 42 (CD-ROM). – 7424 S. – Systemvoraussetzungen: PC ab 486; 16 Mb RAM; CD-ROM Windows 95/98/ME/NT/2000.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Віра Школярєнко – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри германської філології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Наукові інтереси: лінгвокультурологічне дослідження становлення фразеологічної системи німецької мови.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Vira Shkolyarenko – Doctor of Philological Sciences, Professor, Head of the Department of Germanic Philology at Sumy State Teachers' Training University named after A.S. Makarenko.

Scientific interests: linguocultural study of the formation of phraseological system of German.

УДК 811.111-26'373

МЕНТАЛЬНЕ ОМОВЛЕННЯ КОНЦЕПТУ ОНТОГНОСЕОЛОГІЧНОГО СУДЖЕННЯ НА ПРИКЛАДІ РЕКОНСТРУКЦІЇ ЗВ'ЯЗКИ “Є”

Ірина КОБЯКОВА (Сумы, Україна)

e-mail: i.kobyakova@gf.sumdu.edu.ua

КОБЯКОВА Ірина. МЕНТАЛЬНЕ ОМОВЛЕННЯ КОНЦЕПТУ ОНТОГНОСЕОЛОГІЧНОГО СУДЖЕННЯ НА ПРИКЛАДІ РЕКОНСТРУКЦІЇ ЗВ'ЯЗКИ “Є”

Стаття присвячена дослідженню ментального омовлення концепту онтогносеологічного судження. Методологічною основою дослідження є розгляд проблематики з позицій сучасної когнітивно-дискурсивної парадигми та філософії мови. На тлі концепції функцій мови детальна класифікація яких дається у статті, із урахуванням психолінгвістичних аспектів цих функцій сформульоване основне завдання дослідження – реконструкція на переломі метафізики і лінгвістики дієслова-зв'язки “Є”. Зв'язка має три функції: когезивну, асерційну і афірмативну

Ключові слова: функції; когезія; асерція; афірмація; судження; абстрактне поняття

КОБЯКОВА Ірина. MENTALESE AS ONTOGNOSEOLOGICAL TREATMENT OF JUDGMENT

The present article analyses ontognoseological duality, linguistics and logical concept of being. The article deals with the reality and truth are rather complicated due to different interpretations of referent both in philosophy and in linguistics. The study was performed in line with the general linguistic and psycholinguistic research. Herein the actual, real existence of concrete object is sought after. Reality works in the existential judgment: “A exists”. Significant attention is been paid due to the basic understanding of existential reality, which is either explicitly affirmed or implicitly assumed. The essential moment of the judgment-sentence becomes apparent: it is the affirmation of existing reality, which is primarily given in an existential judgment. Hence – the essential cohesion, assertion and affirmation ideally go as a team with the verb to be. The copula verb is involved in the play on social and linguistic experience. Speech function is caused by corresponding thinking and is actualized in innovative speech-referents. Genuine function is the affirmation of the phenomena. The latter make it possible to verbalized real and analogical being. The analysis concludes as following: the meaning of the basic of a real notion of being is to emphasize an abstract idea in various endozones. The authors claim that the assertion of the concordance or discordance of judgmental cognition is adequately predicated. It presupposes that integrity of judgment-proposition is known as cohesion. The paper outlines identifies ways of studying cohesion, the results of which will be valid to predict future vectors of development of modern languages.

Key words: function; cohesion; assertion; affirmation; judgment; notion abstraction; existential reality.

Загальним місцем є постулат синергії мовознавства та філософії. Але якою має бути їх кооперація? Повне поглинання науки про мову філософією, чи, навпаки, зведення всієї цінності філософських досліджень виключно до філософії мови, як це ми бачимо у Е.Кассіра, Ч. Пірса чи Л. Вітгенштейна із цілою плеядою мислителів англійської аналітичної філософії, що справляють неабиякий вплив і на сучасних філологів?

Мова, думка і буття утворюють нероздільну цілість, і філософське осягнення людської мови може бути зрозумілим лише в контексті буття, думки і мови. Мова, її ціннісний сенс, предмет і функція були традиційно зв'язані з філософією, оскільки спочатку не розділялись і не диференціювались обумовлені у пізнанні царини буття, мислі та мови. Адже в залежності від того, що є предметом пізнання, підкреслювалась сама предметність, у той час як останні дві царини підпорядковувались тому, що у філософії на той час визнавалось за головний предмет аналізу: буття, думка чи знаково-символічний устрій мови. Коли філософи зосереджували свою увагу на дослідженні буття, то це не перешкоджало людській думці розв'язувати проблематику структур пізнання та усвідомлювати роль природної мови в системі розуміння світу: існує бо натуральний перехід від буття до пізнання, а від нього – до мови.

Пізнання дійсності не перешкоджає здійсненню рефлексії над пізнавальними структурами і характером самої мови. Коли, у свою чергу, філософія спрямувала свій дослідницький промінь не на дійсність, а на суб'єктивну ідею, здійснюючи заміну вивчення буття на розгляд поняття буття, коли дійсність стала так чи інакше обґрунтовувати структурою пізнання (Р. Декарт, Д. Юм, І. Кант), то перехід від свідомості до дійсності, на думку М.А. Кромпця став тільки «побожним побажанням» [6, с. 7]. Звідси впливає щонайменше кантівський агностицизм. Ще гірше стало, коли за певний і власне єдиний предмет філософування була визнана сама мова як система знаків. Це був «удар, що відітнув мову від дійсності» [6, с. 7]. Із кола у такий спосіб зрозумілих знаків уже немає виходу: якщо першим предметом і підставою пізнання світу є знаки, то кожна спроба виходу поза їх кола обертається творенням нової плеяди знаків.

Вихід із цієї колізії вбачається в аналізі натуральної мови в її різних функціях і структурах, який розгорнений у працях Е. Жільсона і особливо у видатного польського метафізика М.А. Кромпця. Виявляється, що існує природний і нероздільний зв'язок між мовою як системою умовних, орудних знаків і реально існуючою річчю, буттям; цей зв'язок зумовлює відкритість знакової мови на беззнакову дійсність, яка підлягає означенню в людському пізнанні при ствердженні актуального існування. В такому стані речей аналіз знакової системи мови вказує на її посередницьку функцію зв'язування з дійсністю, а не відділення від неї та ізолювання.

Новизна дослідження полягає в тому, що дана стаття застосовує вищезазначений підхід, і розглядає проблему судження як атома та кульмінаційного моменту людського пізнання і мови. Єдність судження про річ обумовлена єдністю речі. Підпорядкування судження дійсності – це остаточна підстава розуміння єдності функцій судження як своєрідного пізнавального знаку. Але якою є та дійсність, якій ми підпорядковуємо акти судження? Відповідь на це дає аналіз ідеального предикативного судження, а саме функції зв'язки «Є».

На світанку логіки Аристотель вказує на «Є» суджень, яке є своєрідним елементом, визначальним в акті судження. Предикатні судження «S є P» виступають, з одного боку, як матеріальне складення понять у одну цілість, що було назване COMPOSITIO (складання) у стверджувальних судженнях і DIVISIO (розділення) у заперечувальних. З іншого боку, система понять у такому розумінні є пізнавальною єдністю, єдиним пізнавальним актом щодо пізнаваної діяльності – адже науковий дискурс складається не з понять, а із суджень як кульмінаційних моментів людського пізнання [2, с. 9]. А якщо це так, і цей пізнавальний акт є досконалим, то він містить у собі єднальний елемент, причому як у синтаксичному, так і точному знаковому, семантичному відношенні. В індоєвропейських мовах таким елементом є судження «Є». Розрізняють дві його функції – когезивну (зумовлену внутрішнім зв'язком) і асерційну (стверджувальну), і це розуміння сягає вже Аристотеля та його коментаторів. Використано загальнонаукові методи аналізу, систематизації й узагальнення матеріалу. Методологічною основою дослідження є розгляд проблематики з позицій сучасної когнітивно-дискурсивної парадигми та системно-структурної організації філософії та мови. Характер дослідження зумовлює використання взаємодіючих методів, таких як: загальносистемний метод, порівняльно-типологічний метод, описовий метод, прагматичний метод. Мета дослідження є обґрунтування метафізичної реконструкції зв'язки «Є». У статті зроблено спробу проаналізувати екзистенціальні судження в метафізиці, тобто такі

судження, які імплікують існування індивідуальної речі, при їх трансформації на аналогічно-трансцендентальну мову.

Мова – глобальна за своїм значенням, багатоярусна за структурою і поліфункціональна за метою висловлення – закріплює у своїх елементах результати соціальної діяльності людини. Система мови обумовлена тріадою семіозису: пізнаючий суб'єкт, пізнавальний об'єкт і мовний знак.

Функції мови, як основні, так і факультативні, орієнтовані на мовний і людський фактори, що корелюються мисленням і об'єктивною дійсністю. Визначення певної функції залежить в багатьох випадках від спрямованості лінгвістичних досліджень, концепцій, завдань і мети досліджень. Серед мовних функцій цього надзвичайно “складного інструмента” К.Бюлер виділив репрезентативну функцію як додаткову. До бюлерівського списку мовних функцій додаються нові назви, а серед них такі, як консультативна, виховна і літературна функції.

У сучасній лінгвістиці одержують визнання текстові функції. М.А.К.Халідей до тріади основних функцій залучає: 1) концептуальну, що відтворює відношення автора до навколишнього світу і об'єктивної реальності; 2) міжособову рольову структуру, що є носієм соціальних відносин; 3) текстову, що забезпечує подання інформації у вигляді зв'язного висловлювання [4, с.138]. Серед текстових функцій виділяється естетична, філософська і пізнавальна. Пізнання текстових категорій природно пов'язані із творенням текстоутворюючої функцією, під якою розуміють здатність мовних елементів брати участь у створенні тексту, „будувати” текст, зв'язувати воедино всі його блоки з урахуванням комунікативної мети, наміру та загального смислу. Ця функція залежить від характеру вищих комунікативних одиниць-текстів. У всіх текстах реалізується передача інформації, яка актуалізується разом з комунікативно-прагматичними, естетичними (частіше – в художніх текстах) і когнітивною (особливо – в наукових текстах) функціями. Серед текстових функцій особливо виділяється мовотворча функція, що спрямована на виявлення і закріплення нової словотворчої сутності шляхом трансформації наявних мовних маркерів. Загальновідомо, що серед багатьох рис природної мови найбільше привертають увагу її здатність позначати не тільки предметний світ, але й поруч з іншими семіотичними системами бути носієм кваліфікативної пізнавальної діяльності людини, її соціально-психологічного життя. Соціальний характер спілкування людей проявляється у всіх функціях мови. Поняття мовної функції багатозначне і багатоаспектне. О.С.Ахманова, розглядаючи метазнак функції, звертає особливу увагу на такі аспекти, як комунікативність, емотивність, вмотивованість та контактостверджувальний характер.

Розгляд питання вивчення мови і мовлення у загальному плані і конкретних її проявах допомагає нам глибше розкрити поняття мовної функції, сприяє актуалізації різних її потенцій. Комунікативна функція – це не тільки реалізація різних можливостей або властивостей мовного акту, але й вираз почуттів, емоцій, волевиявлень людини. Обслуговування та координація різних сторін мовної діяльності людини вимагає розширювати і збільшувати кількість мовних функцій.

Особлива зацікавленість виникає при розрізненні мовних функцій у дослідженнях філологів О.С. Ахманової, І.В. Арнольд (1991), М.М. Бахтіна (1986), К. Бюлера (1993), В.В. Виноградова (1963), Г.О. Винокура (1991), О. Земської (1983), В.І. Карабана (1989), О.О. Леонтєва (1979), Г.Г. Почепцова (1987), Ю.В. Рождественського (1999), Р. Якобсона (1975) та філософів Л. Вітгенштейна (2005), Е. Жільсона (1967), Е. Кассіра (2001), М. Кромпця (2008). Ч. Пірса (1958).

Розуміння функцій мовних елементів за їх цільовим призначенням і ролі в тій системі, в якій вони функціонують і яка формує їх середовище, лягло в основу нашого дослідження, у якому проаналізована їх амплітуда відхилення – від встановленого знаку у мовній структурі до використання мови в інших комунікативних ситуаціях. Іншими словами, всі ці загальномовні функції знаходять проєкцію в наступному дослідженні мовного і метафізичного статусу функцій дієслова-зв'язки “Є”. Когезивна функція обумовлює синтаксичну єдність, коли речення стає цілістю, здатною позначати пізнавальні змісти. «Є» розуміється тут традиційно – як дієслово-зв'язка, на підставі якої постає граматична

тотожність предиката із суб'єктом у смисловому аспекті предиката. Якщо ми стверджуємо «*Іван є людиною*», то завдяки зв'язці «Є» як з'єднувальній ланці ми виражаємо приналежність змісту, означеного словом «людина», до Івана, себто стверджуємо тотожність Івана з людиною в аспекті людини. При цьому відношення приналежності предиката до підмета та їхня граматична тотожність є якби зовнішніми, створюючи синтаксичну сторону речення. Але вже цій, зовнішній формі притаманне своєрідне відношення до речі, до сенсу. Адже підпорядкування термінів S та P судження один одному здійснюється із урахуванням сенсу і самої речі, означеної через ці терміни. Без цього відношення навіть терміни між собою не відрізнялися би. І тому когезивна функція зв'язана безпосередньо з іншою, важливішою, насправді істотною у судженні функцією асерційною. Саме вона приваблює філософів мови [2, с. 7].

Асерційна функція зв'язки «Є» в бездієслівних реченнях (судженнях) значно глибша за свою попередницю. Вона містить у собі не тільки акцентування приналежності предиката до суб'єкта, присудка до підмета, але водночас із цим «обґрунтування» цього стану. Адже ми виражаємо тотожність присудка і підмета з огляду на дану нам річ, яка є предметом судження.

Відношення узгодження судження і речі здійснюється завдяки зв'язці «Є», яка виступає суттєвим асерційним моментом. Підпорядкування судження до буттєвого стану, яке породжує аспективну тотожність, є «достатньою підставою» судження, в якому ми «складаємо» відповідні поняття, що виражають навмисну тотожність. Але що таке «узгодження судження з річчю», «з *буттям*»? Про яке буття тут йде мова? Коли я стверджую: «*людина є смертною*», то слово «людина» є абстрактним знаком і як абстракція не існує у світі. Існує *Іван, Марія*, але не «людина» як абстракція, що існує лише у думці того, хто пізнає і через цю думку стосується індивідуальної людини.

Первинний, безпосередній досвід переконує нас, що реальні суцї – це тільки речі конкретні, що індивідуально існують. Споглядаючи та пізнаючи їх, ми формуємо про них абстрактні, загальні поняття. Ці поняття також складаються із багатьох властивостей, але у значно меншій кількості, ніж це притаманне конкретним речам. Ми відрізняємо суцї, які існують дійсно, реально, від суцїх недійсних. Одна справа – гроші у кишені, інша – гроші тільки мислимі. Людина може ствердити реальне існування буття, і це ствердження є актом ствердження існування.

А відтак постає третя, афірмативна (себто стверджувальна) функція «Є», яка особливо проявляється в екзистенціальних судженнях. Це судження типу “*Іван є*”, тобто “*існує*”, “*це ось суцє є*” тощо. Ствердження реальної, актуальної дійсності можливе у спосіб оригінальний лише в екзистенціальних судженнях. Позаяк ми стикаємося у нашому житті з реальними речами, то підставою нашого реального відношення до дійсних речей є ствердження, афірмація їх конкретного існування, яка формально реалізується у судженні: “*А існує*”.

Без можливості ствердження існування речі подальше наше відношення до неї не було би свідомо реальним стосунком до реально існуючої речі. Звісно, це не означає, що на кожному кроці контактування з дійсністю видається насамперед екзистенціальне судження про існування суцього, адже існування для людини настільки очевидне, що його не треба щоразу доводити; очевидне до тієї міри, що воно авіть непомітне.

Втім має існувати момент, коли ми не тільки можемо, але у формальний спосіб і стверджуємо, що “*ця ось*” конкретна річ, конкретне суцє “*є*”, тобто існує як таке, саме тут, конкретно й індивідуально. І саме пізнавальний акт, стверджуючи конкретне існування буття, є судженням екзистенціальним, коли ми стверджуємо “*ця ось А існує (є)*”. Це необхідно для всіх подальших актів пізнання у людини і для всього того у людському житті, що на цьому пізнання ґрунтується. Ствердивши існування індивідуально існуючого суцього, можна далі розвивати пізнавальні акти, зосередитись на змісті цього суцього і здійснювати різні абстракційні прийоми. Маючи ствержене існування Івана, я можу виявити різні “*шари*”, які реалізуються в Івані. А відтак я спостерігаю, що Іван є “*людиною*”, є “*ссацем*” є “*субстанцією*”, і що нарешті є “*буттям*”, “*суццям*”. Останнє береться не в тому сенсі, що Іван реально існує, а в тому, що він так сконструйований у своєму змісті, володіє смисловою

структурою, побудованою “несуперечно”, є буттям у змістовому сенсі (у сенсі сутності, а не існування!).

Вочевидь розгорнена тут пізнавальна схема поставлена з ніг на голову: в дійсності існує буття Іван, і тільки реально, індивідуально існуючий суб’єкт є буттям. Його реальний зміст може бути предметом абстракційно-пізнавального модусу. Продовжуючи це абстрагування, ми остаточно доходимо до пізнання найпростішого і найбіднішого змісту, який називається, “буттям” з огляду на те, що він абстрагований від реально існуючого змісту і гарантує можливість існування завдяки своїй внутрішній несуперечності. У цій перспективі, традиційній для есенціалістської метафізики І. Дунса Скота, Франциско Суареса, Рене Декарта, Готфріда Лейбніца і Христіана Вольфа, самі змісти речей у процесі абстрагування були названі сущими [1, с. 32]. А позаяк ці змісти є множиною із багатьох елементів, які буттєво ототожнюються, себто становлять одне суще з огляду на один акт існування, то ці елементи, виражені в судженні “людина є ссавцем”, являють собою таку внутрішню єдність, що можуть бути прирівняні до реальної системи змісту і перевірені, чи в реально існуючій дійсності людина є ссавцем. Асерційне “Є”, фіксуючи аспективну тотожність людини із ссавцем, являє собою дійсну асерцію (ствердження) внаслідок узгодження цього судження із реальним станом речей.

Але щоб асерційне “Є” було дійсним, воно має наперед обумовлюватися афірмативним “Є”, завдяки якому стверджується індивідуальне, конкретне існування людини, наприклад як Івана в екзистенціальному судженні “Іван існує”. Без цієї первинної афірмації існування, позначеного зв’язкою “Є” (“існує”), інші функції “Є”, асерційна і когезивна, виступають чимось позірним і нереальним, адже тільки ствердження існування світу уможливило ствердження того чи іншого змісту і порівняння змісту із самою системою речі – для забезпечення істинності судження.

Таким чином, належить розрізняти потрібну функцію “Є” у мові: а) когезивну, що утворює з різних понять одне судження (матеріальну єдність); б) асерційну, що формально утворює судження; на підставі асерції ми не тільки приписуємо і виражаємо аспективну ідентичність присудка з підметом, але, більш того, ми перевіряємо це, відносячи наявну у судженні систему понять до самої речі; в) афірмативну, що стверджує реальне існування індивідуального підмета-буття, і виступає в екзистенціальному судженні “А є” у сенсі “А існує”.

Остання функція становить підставу реалізму людського пізнання, бо несе із собою ствердження існування, а через нього – існуючої дійсності. Це афірмативне “Є” присутнє в судженнях або прямо і формально, або посередньо і віртуально. У перший спосіб воно міститься тільки в екзистенціальних судженнях. Дещо слабше воно присутнє у реченнях метафізичних, у яких ми маємо справу з аналогічним поняттям буття як такого, реально існуючого сущого. Це розуміння буття є ніби першим “перекладом” мови чисто екзистенціальної (в екзистенціальних судженнях) на мову суджень предикатних, природню мову з “Є” асерційним. Саме у метафізичних судженнях здійснюється вирізнення буття як такого, тобто утворення трансцендентального поняття буття, і конвертованих із ним трансценденталіїв.

Трансценденталії БУТТЯ, РІЧ, ЄДИНЕ, ОКРЕМІСТЬ, ІСТИНА, ДОБРО і КРАСА приписуються (присуджуються) кожному реально існуючому предметові. Буттям називається кожна конкретна річ як існуюча: *Іван як існуючий, Ганна як існуюча, дуб як існуючий* і т.д. Все це, що існує як конкретний, остаточно в собі детермінований зміст – це буття. Але це саме буття (суще), оскільки воно неподільне у собі, є ЄДИНИМ.

Оскільки це буття, будучи неподільним у собі, є відділеним водночас від іншого сущого, то воно є ОКРЕМІСТЮ. Це ж саме буття - річ – єдине – окремість у стосунку до розуму є ІСТИНОЮ; стосовно ж хотіння-волі воно є ДОБРОМ і КРАСОЮ. Ці змісти не мають певного обсягу поняття, тобто трансценденталії – це не загальні поняття, універсалії, адже перші “перевищують” за обсягом останні, оскільки є заміниками сущого як такого. До того ж універсалії є змістами абстрактними, а трансценденталії – це конкретні змісти, не відірвані від індивідуального, конкретного, з’єданого з існуванням сущого. Абстрагування – це людська пізнавальна діяльність, яка вибирає змісти із реально існуючих сущих. В ньому

ми силою речей поминаємо невідому нам “*решту*”, яка буттєво багатша, ніж осягнуті елементи. Як би там не було, в абстрактному пізнанні ми поминаємо величезне багатство змісту самої речі, що залишається поза нашою прагматичною увагою, не осягаємо всього того, що “*висковзує*” із наших чуттєвих вражень, і зрештою не охоплюємо актуального існування речі. М. А. Кромпець про це каже так: “унаслідок цього ми будуємо собі таку поняттєву мережу про світ, яка дотикається до світу тільки в деяких точках, у той час як інші “вічка” мережі – це вже інтелектуальна переробка багаторазово перетворених елементів, унаслідок чого науково-абстрактне (а також технічне) пізнання є далекою ідеалізацією самого суцього” (власний переклад) [6, с. 91].

Інакше діється в аналогічно-трансцендентальному пізнанні, тобто пізнанні класичної метафізики. Послугування трансцендентальними термінами передбачає застосування екзистенціальних суджень, структура яких найбільш адекватна до основної структури самої дійсності, в якій розрізняються сторони екзистенційна і змістово-есенціальна, існування і сутність. Це означає, що у трансцендентальній мові сильніше акцентована саме афірмативна функція “С”, у той час як у мові абстрактно-універсальній ця афірмативна функція є віртуальною, закладеною у самій асерції. Адже асерція у реченні без можливості екзистенційної афірмації є остаточно неможливою.

Для досягнення розуміння між учасниками комунікативної ситуації достатньо комунікативної доцільності висловлювання, аби пресупозиція відправника повідомлення не вступала в протиріччя із загальним фондом знань комунікантів (діяльності людини вимагає розширювати і збільшувати кількість мовних функцій. Така умова є необхідною, але не достатньою для успішності комунікації, що містить факти мовної гри, де достатнім може вважатися такий рівень лінгвістичної компетенції, що забезпечує цілісність і єдність знань про звукову оболонку і значення словесного знака в свідомості мовців. Правила мовленнєвої поведінки показують розвиток семантичного, лінгво-когнітивного і мотиваційного рівнів лінгвістичної компетенції. Рівень розвитку лінгвістичної компетенції, мовної здатності визначає мовленнєву активність особистості – перехід від знання мови до її вживання. Прояв творчого потенціалу мовної особистості зумовлюється здатністю до асоціативного мислення.

Новизна дослідження полягає в тому, що дана стаття застосовує мовно-філософський підхід, і розглядає проблему судження як атома та кульмінаційного моменту людського пізнання і мови. Єдність судження про річ обумовлена єдністю речі. Підпорядкування судження дійсності – це остаточно підстава розуміння єдності функцій судження як своєрідного пізнавального знаку. Але якою є та дійсність, якій ми підпорядковуємо акти судження? Відповідь на це дає аналіз ідеального предикативного судження, а саме функції зв'язки «С».

Результати проведеного дослідження дають змогу дійти висновків, що метафізичне пізнання починається від безпосередніх пізнавальних актів у екзистенціальних, похідних від чуттєвої емпірії судженнях “*А існує*”. Ствердження існування в таких судженнях є надістинним, а відтак епістемо-логічною підставою всякої іншої істини. Результати теоретико-емпіричного дослідження дали змогу встановити, що, перекладаючи в метафізиці екзистенціанальні речення на аналогічно-трансцендентальну мову, ми створюємо метафізичну теорію, судження якої імплікують існування індивідуальної речі. Метафізична теорія раціонально приводить до визнання опосередкованого екзистенціального судження: “*існує Абсолют*” на підставі стверджувального контингентного буття, існування якого реальне настільки, наскільки його остаточно підстава – Абсолют – існує; і ця обставина є границею пізнавальних зусиль метафізики.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Витгенштейн, Л. (2005). Логико-философский трактат. Философские работы. – М.: Территория будущего, 2005. – 440с.
2. Adriaenssen, H. (2017) Representation and Scepticism from Aquinas to Descartes. Cambridge: Cambridge U.P. 2017. 279p. <https://doi.org/10.1017/9781316855102>
3. Cassirer, E. (2001). Philosophie der symbolischen Formen, Hamburg: Meiner.
4. Halliday, M.A.K. & Hasan, R. (1975). Cohesion in English. – London: Longman 367p.
5. Kobyakova, I., & Shvachko, S., (2016). Teaching Translation: Objective and Methods. Advanced Education. – N 5. – Kyiv: Kyiv Polytechnic Institute, 2016. – pp. 9 – 13. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.61029>

6. Krapiec, M. (1995). *Jezyk i swiat realny. Dzieta XIII*. Lublin: KUL.

REFERENCES

1. Vythenshtein, L. (2005). *Lohyko-fylosofskyi traktat. Fylosofskie raboty*. [Tractatus Logico-philosophicus. Philosophical Works]. Moscow: Terrytoryia budushcheho.
2. Adriaenssen, H. (2017). *Representation and Scepticism from Aquinas to Descartes*. Cambridge: Cambridge U.P. <https://doi.org/10.1017/9781316855102> [in English].
3. Cassirer, E. (2001). *Philosophie der symbolischen Formen*, Hamburg: Meiner. [in German].
4. Halliday, M.A.K. & Hasan, R. (1975). *Cohesion in English*. London: Longman. [in English].
5. Kobyakova, I., & Shvachko, S., (2016). *Teaching Translation: Objective and Methods*. Advanced Education. N 5. Kyiv: Kyiv Polytechnic Institute. pp. 9 – 13. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.61029> [in English].
6. Krapiec, M. (1995). *Jezyk i swiat realny. Dzieta XIII*. Lublin: KUL. [in Polish].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ірина Кобякова – професор, кандидат філологічних наук, завідувач кафедри германської філології Сумського державного університету.

Наукові інтереси: Мовознавство, перекладознавство, текстологія, дослідження екзистенціалів національного буття.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Iryna Kobyakova – Professor, PhD, Head of Germanic Philology Department at Sumy State University.

Scientific interests: linguistics, translation, theory of intertextuality and interdiscourse, studying the existentials of national existence.

УДК 811.161.2+398

АХРОМАТИЧНІ КОЛЬРОНАЗВИ В ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ЗАМОВЛЯНЬ

Світлана ШУЛЯК (Умань, Україна)

e-mail: shulyak_svitlana@ukr.net

ШУЛЯК Світлана. АХРОМАТИЧНІ КОЛЬРОНАЗВИ В ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ЗАМОВЛЯНЬ

У статті досліджено функціонування ахроматичних кольороназв у текстах українських замовлянь. Описано пряму номінацію та асоціативне значення кольоронайменувань, розглянуто їх позитивне та негативне емоційно-експресивне забарвлення. Проаналізовано семантику основних кольороназв, зафіксованих у досліджуваних текстах. Визначено підгрупи, якими представлена лексико-тематична група зі значенням білого, чорного та сірого кольорів. Охарактеризовано постійні епітети, що властиві текстам українських народних замовлянь, а також зазначено, що конотації кольороназв виявляються через контекстуальне оточення.

Ключові слова: текст, кольороназви, українські замовляння, символічне значення, епітети, емоційно-експресивне забарвлення, контекстуальне оточення.

SHULIAK Svitlana. ACHROMATIC NAMES OF COLOURS IN THE TEXTS OF UKRAINIAN FOLK SPELLS

The names of colours characterize the important images expressed in the texts of Ukrainian folk spells and they are one of the elements to display the linguistic picture of the world of Ukrainians, embodied in one of the most mysterious genres of folklore. The object of our research is the texts of Ukrainian folk spells, and the subject is achromatic names of colours in Ukrainian spells. The aim of the article is to investigate the operation of achromatic names of colours in the texts of Ukrainian spells. The achievement of this aim becomes possible after doing the following tasks: to describe the direct nomination and associative meaning of the names of colours and consider their positive and negative emotional and expressive colour; to analyze the semantics of the main names of colours that function in the studied texts; to define the subgroups that represent the lexical-thematic group with meanings of white, black and gray colours; to characterize the constant epithets inherent in the texts of Ukrainian folk spells, as well as to study connotations of the names of colours, which are manifested through the contextual environment. The use of the names of colours in the texts of Ukrainian spells is connected with folk traditions, as well as with the potential possibilities of associative thinking of the person who orders. The vocabulary group of the names of colours in the texts of Ukrainian spells includes both lexemes on the designation of their own colour, and figurative-stylistic units denoting an associative colored sign. Prospects for the further research are based on the study of ethno mythology in the texts of Ukrainian spells.

Keywords: text, names of colours, Ukrainian spells, symbolic meaning, epithets, emotional and expressive colour, contextual environment.

Кольороназви є одним з елементів відображення мовної картини світу українців, втіленої в одному з найтаємничіших жанрів фольклору – замовляннях. Кольороназви характеризують важливі концепти, вербалізовані в текстах українських народних замовлянь. Вивчаючи їх, можна дослідити асоціативне мислення замовляльника, пов'язане з народними традиціями.

Семантичне поле кольороназв існує в кожній мові й розглядається як один із засобів дослідження менталітету нації; з часу появи й розвитку людини кольори відігравали значну роль, були елементарними подразниками психофізіологічних процесів, виразниками емоційного сприйняття й відображення світу, а з розвитком метафоричності, асоціативності мислення колір виходить на рівень символу [4, с. 27].